

Nesporazum

Dok sam ležao na operacijskom stolu u jednoj zagrebačkoj bolnici i čekao da me "stave" pod punu narkozu, medicinska sestra me upitala za ime i prezime, što mi je bilo sasvim razumljivo. Vjerojatno je željela provjeriti jesam li ja "taj i taj" koga trebaju "rezati". Kad sam joj odgovorio, uslijedilo je pitanje odakle sam, a nakon mog odgovora, ona je onako više za sebe poluglasno konstatirala:

- Aha ! Znači, Mujo od Doboja !

Na to sam ja pomalo nervozno reagirao i prije nego što mi je na glavu nabila onu smrdljivu gumu, uspio je ispraviti:

- Ne Mujo od Doboja, nego Anto iz Doboja.

Valjda zato da bih joj objasnio: prvo da nisam *od* nego *iz*, iako nisam siguran da ona tu razliku razumije, a drugo da u mom *Rodnom* (kako naš grad zove jedan moj prijatelj Jasmin) ima i nekih drugih imena i prezimena, koja upućuju na mješoviti sastav stanovništva, zbog čega smo nekad bili ponosni. Zaista kad se kaže da si iz Doboja, mnogi ljudi često i nesvjesno pomisle na jednu narodnu izreku: "Mujo od Doboja", za koju ni sam ne znam od kuda potiče.

Ali ovo nije priča ni o Muji ni o Doboju. Ovo je priča o događaju od prije skoro tridesetak godina i o čovjeku koji jeste stvarno bio "od Doboja" ali ne Mujo nego Franjo zvani Fare. Naime, rođen je i odrastao u jednom selu udaljenom nekoliko kilometara od Doboja, a za što je najviše odgovoran njegov djed, koji je nekad davno tu doselio za iz Austro-Ugarske Monarhije. Već treći put taj Franjo ide iz Doboja u Zagreb, da proda jedan polovan kombi. Ukazala mu se šansa da povoljno kupi neko građevinsko zemljište, pa mu nedostaje taman još 19 milijuna tadašnjih dinara, koliko se nada da će za kombi dobiti. Naumio je na tom zemljištu u svom zavičaju izgraditi poslovni prostor, otvoriti pravu firmu i raditi posao, kojim se već duže vrijeme uspješno bavi. A bavi se poslom koji je tako zavolio da bez njega život ne može zamisliti. Napravio bi on novu radionicu po svojoj želji i zamisli, polovne bi automobile otkupljivao, popravljao, dotjerivao i ponovo prodavao. On taj posao, ne samo da voli nego i zna. Za svaki auto će on reći koliko vrijedi, može li se prodati, što mu je neispravno i kako ga popraviti... Tako je Franjo - zvani Fare - naumio prodati svoj kombi za 20 milijuna i točka. Jest da je kombi *ofucan* i *postar*, ali vrijedi toliko i gotovo, pa makar ga još tri puta morao dolaziti prodavati na poznati zagrebački buvljak - "Hrelić".

Sa drugog je kraja Bosne iz Bosanskog Petrovca, skoro u isto vrijeme, krenuo u Zagreb i neki Sulejman. Nije Sulejman bio zapravo baš iz grada - nego iz jednog zabačenog sela u okolini Bos. Petrovca - koje je bilo sto posto naseljeno Muslimanima. A Bos. Petrovac je desetak godina prije nego što će započeti ovaj, za sada posljednji rat u Bosni, imao oko 16.000 stanovnika. Broj stanovnika je bio u opadanju, a mješovita nacionalna struktura se naglo počela mijenjati. Došlo je do velike "nacionalne inventure", pa je one kobne '92. godine, Srba bilo oko tri četvrtine, jer su se među njih "ubacili" i neki dojučerašnji jugoslaveni.

Ne znam kako je tamo sada, nakon završetka rata, jer je ta općina po Daytonu pripala Federaciji BiH, ali znam kako je bilo one godine u kasnu jesen '88. kad je *babo* Sulejman iz te male bosanske kasabe, pošao u Zagreb da sinu Fadilu kupi kombi. Ime Sulejman znači mir, pa je i on po svojoj naravi, bio takav čovjek. Imao je on finu kuću i siguran posao u lokalnoj šumariji. Kako je bio vrijedan, poduzetan i pošten čovjek, želio je najstarijem sinu u ova ružna vremena pred buru, osigurati egzistenciju, pa uhodati obrt na području građevinarstva, koje je dotada dobro "išlo". Na "Hreliću" će kupiti kombi, a ostalo već sve ima: mješalicu za beton, skele, tačke, lopate, krampove, *vaservage*, kante, ravnjače, *fangle*, *mistrije*...Nije baš sin neke velike snage kao otac, *uvrgnuo* se na majku, ali je bistar i vrijedan. A na sve se strane gradilo, baš kao pred neki *kijament*. Nisu obični ljudi još slutili da će doći rat, u kojem će mnoge i nove i stare kuće ostati bez krovova, da će se biti uništene mnoge škole, tvornice i bolnice, da će očevi ostati bez sinova, žene bez muževa, djeca bez roditelja, roditelji bez djece, da će od lošeg vremena nastati još gore. U tom dijelu sjeverozapadne Bosne, *jako se kuhalo* i na svakom se koraku sve više osjećala velika međunacionalna napetost. A Muslimani su po tradiciji živjeli još u svijetu one nekadašnje Bosne za turskog *vakta i zemana*, u kojem su se ljudi klonili jedni drugih kad bi imali nešto jedni protiv drugih.

Krenu Sulejman sa sinom Fadilom i njegovim "renaultićem-četvorkom", a Fatima ih isprati onako kako dolikuje da žena isprati sina i muža.

-*Allah imanet* - reče im u znak pozdrava. Izađe onako u *dimijama* i s *nanulama* na nogama - iako je već hladno i zima je počela - pa za njima pljusnu malo vode u znak sreće. Takav je u njih običaj.

Hoće se tako da na "Hreliću", u to rano prijepodne, naleti Sulejman sa svojim sinom Fadilom baš na Franju-Fareta *od Doboja* i njegov kombi. Kad su treći put oko kombija obišli, odvaži se Sulejman pa upita:

-Je li ljudino, pošto prodaješ ti ovaj kombi?

-20 *miliona*-kaže Franjo.

Opet Sulejman i sin običoše oko kombija po četvrti put, pa pitaju, koliko je star, koliko je kilometara prešao, do kada je registriran, je li koji put lupan...A Franjo, škrt na riječima. Dojadilo mu objašnjavati uzalud. Uđe sin u kabinu i sjede za volan. Ima on vozačku i sve kategorije. Ispolagao za vrijeme odsluženja vojnog roka u JNA. Vidi Sulejman da je kombi njemačke registracije pa će opet:

-Je li *jarane*, odakle si ti ?

-Iz Doboja-veli Franjo.

Kad je Sulejman čuo ono "iz Doboja", pozva on Franju ustranu, pa reče:

-Pa, čuj, kad smo već *svoji*, *morel išta* niže? Ja bi' ti *namah* dao 18.

-*Vala, bogami*, ne može - odbrusi Franjo ljutito.

-De malo spusti cijenu ! Vidiš kakva su vremena.

Sin izađe iz kabine zadovoljan, nešto šapatom kaže *babi*. Franjo više i ne obraća pažnju na njih, jer misli da tu više nema *vajde*. Sulejman opet zove Franju iza kombija, pa ga upita:

-Čuj ...kako ono *jarane* bi tvoje ime ?

-Fare - reče Franjo bezvoljno, samo da ga se riješi, jer vidi da nema ništa od onih zamišljenih 20, pa čak ni od nužnih 19 milijuna, koliko mu treba.

Na to Sulejman ode ustranu još jedanput se nešto dogovarati sa sinom. Sulejman je gotovo siguran da Fare iz Doboja, može biti samo *Fahrudin*. Nije Mujo od Doboja, ali jest Fahrudin. A kad govori i *zanosi malo na naški*.

-E, kad si *naš* dat ću ti 19. Više volim tebi platiti 19, nego nekim drugim 18. Hajde da *pazarimo* nemoj da ti duša ide u *džehenem* !

Zna Franjo-Fare da *džehenem* znači pakao. Odrastao je među muslimanima, još prije nego što im je nacionalnost Musliman priznata, ali nije mu baš jasno ono "*kad smo već svoji*" i "*kad si već naš*", što će Sulejman uskoro razjasniti:

-Znao sam ja Fahrudine - veli Sulejman - čim je *naš* čovjek sve se može dogovoriti.

Još bi Franjo nešto i rekao ali vidi da se bliži kraj radnog vremena buvljaka i da je kupaca sve manje, pa pristade na ponuđeni iznos kao u nekom transu, zaboravivši ili prešutivši ono što je čuo: da je *naš* čovjek i da je *Fahrudin*. Sulejman izvadu *gutu para*, izbroji novac, sve pošteno 19 milijuna, pa kaže:

-Samo molim te da pođeš sa nama do Bos. Petrovca, jer sin će voziti svoj Renault, a ti povezi kombi do kuće, a poslije kud te volja.

Iznenadi to malo Franju, ali nema sad više kud. *Strpa* on novac u džep, pa krenuše za Bos. Petrovac. Sulejman zadovoljan, kombi mu je po volji, priča on Franji-Faretu-Fahrudinu cijelim putem gdje šta ima, gdje je najviše Muslimana, a gdje Srba, gdje je koja džamija i crkva...A Franjo se samo pita što će Sulejman reći kad utvrdi da Fare nije *Fahrudin*, nego Franjo, pa nikako ne može biti "naš". Ni sam ne zna kako stigoše do Sulejmanove kuće, a što biše bliže kući sve je jače snijeg padao. Nije samo što pada snijeg - jer to nije neuobičajeno u ovim krajevima ispod Grmeča gdje je nadmorska visina blizu 700 m - nego pada već i mrak, a što je najgore bliži se momenat kad će se iz dokumenata utvrditi da Franjo-Fare nije Fahrudin.

Dočeka ih *hanuma* Fatima, pa tiho upita Sulejmana je li zadovoljan kupovinom, a kad dobi potvrđan odgovor, poče na sav glas hvaliti kako bi *vas dunjaluk* čuo:

-*Aman jarabi, vela havle, vela kuvertile !* Dobrog li kombija!

Već je kasno popodne, snijeg sve jače pada, a briga sve više Franju pritišće, jer će se dogoditi ono što se dogoditi mora.

-Ručat ćemo, pa će te onda moj sin odvesti do autobnog kolodvora u Petrovcu, a dalje nastavi sam. A prije toga *deder* da popijemo po jednu *šljivu*.

Kad sjedoše za stol, prihvati se Franjo-Fare-Fahrudin čašice rakije. Nije Bosna rakijska zemlja samo po šljivama nego i po mucu koja rakiju traži, pa Franjo-Fare ubrzo *zdrma* 2-3 čašice. Vidi Sulejman da to Faretu-Fahrudinu ide *lahko*, što baš kod pravih Muslimana i nije običaj. Ali ručaše oni Fatimine krumpiruše i popiše na kraju *kahvu*, a kad dođe do primopredaje papira Sulejma reče:

-Svi su ti papiri u redu Fahrudine, samo daj još broj osobne zbog ugovora.

-Evo, samo u njoj mi ne piše Fahrudin nego Franjo.

-E, jebi ga - veli Sulejman. -Ma vidim ja da ti nisi baš *naš*, al' svejedno si dobar čovjek.

Franjo da u zemlju propadne. Ma, kakvu zemlju! Tisuće metara najdubljeg mora, pa onda u zemlju do na drugu stranu kugle zemaljske.

-Sine Fadile, odvest ćeš Franju na autobusni kolodvor, vidi kad ima bus, a ako nema vrati ga ovamo kući, pa će kod nas prenoćiti. Nemoj da bi slučajno ostavio čovjeka na stanici bez sigurnog prijevoza - reče Sulejman. -A ti Fatima, *deder spremi našem Franji krompiruše* za put. Nek mu se nađe. Vidiš kakvo je vrijeme.

Uhvati Franjo jedini bus za Zenicu u kojoj se dokopa onog ubrzanog vlaka što od Ploča vozi do Tuzle, a taj nema kuda proći nego mora baš preko Doboja. Razmota on Fatiminu krumpirušu, prezalogaji i odluči da ovu priču meni ispriča *dok me vidi*.

Prošlo je od tada skoro tridesetak godina i dođoše neka druga vremena kad te krumpirušom gotovo nitko i ne nudi, a više te rijetko pitaju i kako se zoveš i odakle si. Kad ideš liječniku medicinska te sestra pita samo za broj dopunskog zdravstvenog osiguranja, kako bi mogla odmah provjeriti preko interneta, plaćaš li ga redovito. U banci i Poreznoj te pitaju samo za OIB. Pa i kad umreš, biće ti pohranjeni u datoteku uprave gradskog groblja datum rođenja i smrti, broj polja i tvog grobnog mjesta, kako bi te se moglo naći preko internetske tražilice pokojnika. Da ne bi bilo nesporazuma !